

dr hab. Janusz Raglewski, prof. UJ
Katedra Prawa Karnego
Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie
kom. +48 604 520 180
e-mail: janusz.raglewski@uj.edu.pl

Kraków, dnia 24 lutego 2017 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki Kaszubowicz
pt. *„Problematyka obiektywnego przypisania skutku przy wypadkach drogowych”*,
Rzeszów 2016, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Zolla

I. Uwagi ogólne

1. Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Moniki Kaszubowicz poświęcona jest problematyce obiektywnego przypisania skutku przy przestępstwie wypadku drogowego z art. 177 k.k. Wybór tematu pracy należy uznać za trafny. O takiej ocenie przesądza zarówno wzgląd na okoliczność, że mimo stosunkowo bogatego dorobku piśmienniczego i orzeczniczego, jest to jedno z trudniejszych zagadnień dogmatyki prawa karnego. Świadczyć o tym może chociażby wzgląd na okoliczność, że do dnia dzisiejszego brak opisanych jurydycznie kryteriów obiektywnego przypisania skutku. Tematyka ta ma również istotne znaczenie praktyczne, zwłaszcza w sprawach dotyczących wypadków drogowych. Uwzględniając powyższe, na pozytywną ocenę zasługuje koncepcja stworzenia pracy o charakterze kompleksowego studium, zawierającego analizę tytułowego zagadnienia zarówno z perspektywy dogmatyczno-prawnej, jak i w oparciu o wyniki badań aktowych. Na odnotowanie zasługuje również to, że badaniom zostały poddane akta spraw nie tylko zakończonych na etapie postępowania sądowego, lecz również przygotowawczego. Z całą pewnością pozwala to na uzyskanie bardziej rzetelnej wiedzy na temat aktualnej praktyki.

2. Przyjętym przez Autorkę podstawowym założeniem pracy jest przeprowadzenie analizy "(...) przesłanek odpowiedzialności za spowodowanie wypadku drogowego w oparciu o wypracowaną w dogmatyce prawa karnego koncepcję obiektywnego przypisania skutku i

stosowne zilustrowanie omawianych zagadnień teoretycznych przykładami z konkretnych spraw o przestępstwa z art. 177 § 1 i 2 k.k." (s. 9). Chodzi o analizę zagadnień spornych lub co do których nie zostały wypracowane zadowalające rozwiązania. Celem jest również wskazanie faktycznych trudności z jakimi w zakresie oceny odpowiedzialności karnej za wypadki drogowe może spotkać się praktyka (s. 9-10). Uczyniono przy tym wyraźne zastrzeżenie, że zamierzeniem nie było, na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych, dokonanie uogólnień na temat praktyki funkcjonowania obiektywnego przypisania skutku przy przestępstwie wypadku drogowego, lecz chodziło jedynie o ilustrowanie przykładami z praktyki analizowanej problematyki (s. 9-10). Dysertacja nie obejmuje analizy odpowiedzialności karnej za wypadki drogowe w ujęciu historycznym oraz prawno-porównawczym. Już wstępnie należy stwierdzić, że Autorce udało się osiągnąć założone cele rozprawy. Zawiera ona bowiem zaprezentowaną w przystępnej formie analizę dogmatyczno-prawną zagadnienia obiektywnego przypisania skutku, wzbogaconą przykładami sytuacji, w których mogą znaleźć aplikację teoretyczno-prawne konstrukcje.

3. Recenzowaną rozprawę doktorską (obejmującą 281 stron) należy zakwalifikować do kategorii opracowań stosunkowo obszernych. Pod względem konstrukcyjnym składa się z wykazu skrótów, pięciu rozdziałów, podsumowania, wykazu sygnatur spraw analizowanych na potrzeby pracy, wykazu powołanych w rozprawie orzeczeń, a także bibliografii. Zastosowany podział analizowanej materii jest zasadniczo prawidłowy, służąc do jej klarowanego przedstawienia. Autorka wychodzi od prezentacji założeń pracy, a także podstawowych zagadnień z tematyki obiektywnego przypisania skutku, by w dalszej kolejności przejść do analizy szczegółowych kwestii. Trudno byłoby wskazać szczegółowe zagadnienie z zakresu analizowanej materii, które nie zostałyby dostrzeżone przez Autorkę.

4. Rozdział I recenzowanej rozprawy (s. 8-41) zatytułowany jest "wprowadzenie do problematyki obiektywnego przypisania skutku i założeń pracy". Bardzo rzetelnie i klarownie zostały przedstawione założenie i cel pracy, a także zastosowania metodologia dokonania wyboru do analizy konkretnych akt spraw karnych. Badania zostały przeprowadzone w trzech sąsiadujących apelacjach: rzeszowskiej, lubelskiej i krakowskiej (s. 10). Ograniczono ich czasookres do lat 2011-2013 z uwagi na to, że chodziło o materiały ze spraw prawomocnie zakończonych (s. 11). Były to sprawy wszczęte i zakończone: postanowieniem

o umorzeniu postępowania przygotowawczego, skierowaniem do sądu aktu oskarżenia bądź wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania karnego. Z tego czasokresu zdecydowano na wybór 20% spraw dotyczących wypadków drogowych. Wybór konkretnych akt dokonywał się ostatecznie w drodze losowej. Łącznie zbadano 326 spraw (170 umorzonych, a w 156 skierowano do sądu akt oskarżenia albo wnioski o warunkowe umorzenie postępowania karnego, s. 13). Bardzo interesujące jest "wprowadzenie do nauki o obiektywnym przypisaniu skutku" (s. 19-27). Autorka odwołując się do poglądów prezentowanych w literaturze, wskazuje rudymen tarne kwestie związane z nauką o obiektywnym przypisaniu skutku, akcentując zwłaszcza kontrowersyjność tej tematyki. Trafnie zwraca uwagę, że podstawowe pytanie na jakie szuka się odpowiedzi to, kiedy możemy kogoś uznać za sprawcę karnoprawnie relewantnego skutku. Akcentuje również ścieranie się w dogmatyce prawa karnego dwóch nurtów: ontologicznego i normatywnego (s. 19). Autorka w zwięzłej formie przedstawia podstawowe teorie w zakresie nauki o obiektywnym przypisaniu skutku. Trafnie również konstatuje, że prawdziwa weryfikacja tez tej nauki dokonywana jest przez praktykę (s. 27). Wydaje się, że warto było w tym miejscu odnieść się szerzej do opracowanego w ramach Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego projektu nowelizacji obecnego Kodeksu karnego z dnia 5 listopada 2013 r., w którym przewidziano m.in. wprowadzenie przepisów normujących wprost problematykę obiektywnego przypisania skutku. Bardzo interesująca, wskazująca na obecny stan polskiej nauki o obiektywnym przypisaniu skutku, była dyskusja ty cząca zasadności umieszczenia takich rozwiązań legislacyjnych w ramach przepisów części ogólnej obecnego Kodeksu karnego. Należałoby zrezygnować z osobnego podrozdziału zatytułowanego "obiektywne przypisanie skutku w wypadkach drogowych w orzecznictwie Sądu Najwyższego" (1.3, s. 27-41). Rozważania zawarte w tej jednostce redakcyjnej pracy zostały już zresztą - na co wskazuje sama Autorka (s. 27) - opublikowane w formie artykułu naukowego ("Prokuratura i Prawo" 2016, Nr 2, s. 90-103). Lepszym rozwiązaniem byłoby wskazanie podstawowych zagadnień obiektywnego przypisania skutku w ramach jednego podrozdziału z wykorzystaniem zarówno dorobku piśmienniczego, jak i orzeczniczego. Taki sposób prezentacji tematyki byłby bardziej przejrzysty dla czytelnika.

5. Rozdział II recenzowanej dysertacji (s. 42-87) poświęcony jest skutkowi przestępstwa wypadku komunikacyjnego z art. 177 k.k., którego zaistnienie warunkuje

dokonanie tego typu czynu zabronionego. Przeprowadzona została wręcz w detaliczny sposób analiza skutków określonych w § 1 i 2 powołanego artykułu. Autorka negatywnie ocenia koncepcję uznającą "wypadek" za skutek przestępstwa z art. 177 k.k. W Jej przekonaniu sformułowanie "powoduje wypadek" winno być traktowane, jako znamię wskazujące na sposób, w jaki dochodzi do naruszenia dobra prawnego w postaci życia i zdrowia (s. 43-44). Wiąże się to ze stwierdzeniem, że rzeczywistym przedmiotem ochrony realizowanej na gruncie art. 177 k.k. - mimo umiejscowienia tego artykułu w rozdziale zatytułowanym "przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji" - jest życie i zdrowie człowieka (s. 44). Interesujące są rozważania Autorki poświęcone wykładni i analizie wzajemnych relacji między ustawowymi sformułowaniami "obrażenia ciała określone w art. 157 § 1" (art. 177 § 1 k.k.), a "naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia" z art. 157 § 1 k.k. (s. 51-56). Słusznie zwrócono przy tym uwagę, że jest to problem niedostrzegalny w praktyce prawa karnego (s. 54). Zwrócono również uwagę na lukę w ochronie prawnokarnej odnoszącą się chociażby do sytuacji, gdy w wyniku wypadku drogowego śmierć poniesie kobieta ciężarna, a wraz z nią nienarodzone dziecko bądź też śmierć poniesie wyłącznie nienarodzone dziecko. *De lege lata* brak podstaw do odpowiedzialności karnej za spowodowanie śmierci dziecka nienarodzonego, nawet gdy jest ono zdolne do samodzielnego życia poza organizmem matki (s. 47). Rozważając zagadnienie powiązania kauzalnego między zachowaniem a karnoprawnie relewantnym skutkiem Autorka trafnie diagnozuje wadliwość koncepcji testu warunku *sine qua non*. Wskazuje również, że podstawowy problem w zakresie ustalenia powiązania kauzalnego wynika z tego, że jeżeli istnieją istotne luki w wiedzy co do faktycznego przebiegu przyczynowego, to z całą pewnością tej wiedzy nie uzupełnimy testem warunku *sine qua non*. Z kolei przy stosowaniu testu warunku właściwego, istnieją szanse na wypełnienie tych luk (s. 76). Przewaga ostatniej z wymienionych koncepcji polega przede wszystkim na tym, że unikamy w niej hipotetycznych rozważań, a dokonujemy ustaleń w zakresie tego, co się faktycznie wydarzyło (s. 77). Trzeba przyznać, że dość pesymistycznie brzmi stwierdzenie, iż w analizowanych sprawach kwestia powiązania kauzalnego nie była przedmiotem szczegółowych rozważań organów procesowych, nie podejmowano ich nawet w uzasadnieniach wyroków (s. 84).

6. Rozdział III pracy (s. 88-178) poświęcony jest analizie normatywnej płaszczyzny obiektywnego przypisania skutku związanego z bezprawnością zachowania sprawcy, jako

"wstępnego warunku" dalszego prawnokarnego jego wartościowania. Rozważania Autorka rozpoczyna od zagadnienia bezprawności zachowania, opowiadając się za monistycznym ujęciem, jako sprzeczności zachowania adresata normy z porządkiem prawnym (s. 90). W dalszej kolejności analizuje status jurystyczny zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym w kontekście ich naruszenia, jako podstawy obiektywnego przypisania skutku za przestępstwa z art. 177 k.k. Trafnie zwraca uwagę, że zasady te mają charakter zarówno ogólnych wskazań dotyczących reguł postępowania w ruchu, jak i reguł przewidzianych dla określonych sytuacji (s. 99). Interesujące są rozważania, ilustrowane licznymi przykładami, funkcjonowania w praktyce tak rudymenarnych zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym, jak zasada ostrożności, ograniczonego zaufania, czy też prędkości bezpiecznej. Istotny walor praktyczny mają uwagi dotyczące chociażby oceny okoliczności, których wystąpienie winno obligować uczestnika ruchu do zwiększenia ostrożności (s. 111-114). Autorka podejmuje także problem o istotnym znaczeniu praktycznym odnoszący się do wymaganych reguł ostrożności, do których zobowiązany jest kierujący pojazdem przystępując do wykonania manewru skrętu w lewo. Jej zdaniem, które należy podzielić, po stronie takiego kierującego ciąży obowiązek upewnienia się, bezpośrednio przed wykonaniem samego skrętu, że nie jest wyprzedzany przez inny pojazd (s. 106). Trafnym jest także zastrzeżenie o wadliwości budowania tezy o naruszeniu prędkości bezpiecznej wyłącznie na podstawie okoliczności, że doszło do wypadku drogowego, a był on możliwy do uniknięcia przy mniejszej prędkości (s. 116). W rozdziale III pomieszczone zostały również rozważania poświęcone miejscu popełnienia przestępstwa wypadku drogowego wyznaczanego przez pojęcie "bezpieczeństwa w ruchu". W ramach tego interesująca jest analiza kwestii, czy na trasie rajdu samochodowego obowiązują krajowe przepisy ruchu drogowego (s. 152-159). Dobrze uargumentowane jest stanowisko Autorki, zgodnie z którym podczas rajdu samochodowego na odcinkach specjalnych obowiązują ogóle reguły ostrożności w sporcie oraz zasady bezpieczeństwa określone w regulaminach sportowych (s. 158). Wreszcie, ostatnim zagadnieniem jest problem okoliczności wyłączających bezprawność. Rozważania w tym zakresie rozpoczyna analiza ogólniejszego zagadnienia charakteru prawnego kontratypów (s. 160-165). Zwrócono również uwagę, że kontratypem relewantnym w sferze ruchu drogowego może być stan wyższej konieczności (s. 165). Dochodzić może do sytuacji, gdy kierujący celem uniknięcia zderzenia z jadącym nieprawidłowo innym pojazdem wykonuje manewr obronny zjazdu na sąsiedni pas ruchu, doprowadzając na nim do wypadku drogowego. W praktyce pomija się

działanie tego uczestnika w stanie wyższej konieczności (s. 166). Przedmiotem zainteresowania Autorki była również kwestia prawnokarnej oceny zdarzeń drogowych z udziałem pojazdów uprzywilejowanych (s. 167-178). W jej ramach chodziło o analizę zagadnienia, jak ocenić w zakresie bezprawności zachowanie kierującego pojazdem uprzywilejowanym, w sytuacji naruszania przez niego zasad ruchu drogowego, gdy w związku z ruchem takiego pojazdu doszło do wypadku drogowego (s. 168). Autorka zastrzega, że regulacja przewidziana w art. 53 ust. 2 prawa o ruchu drogowym nie ma charakteru bezwarunkowego. Kierującemu pojazdem uprzywilejowanym nie przysługuje niczym nie ograniczone uprawnienie do niestosowania się do zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Jest ono bowiem ograniczone koniecznością zachowania szczególnej ostrożności (s. 175). Wydaje się, że błędem jest umiejscowienie tej tematyki w analizie poświęconej kontratypom. Jak bowiem stwierdza sama Autorka, na gruncie art. 53 ust. 2 prawa o ruchu drogowym nie mamy do czynienia z kontratypem, lecz legalność zachowania kierującego pojazdem uprzywilejowanym ma charakter pierwotny. W stosunku do kierujących takimi pojazdami zostały bowiem odmiennie ukształtowane reguły postępowania (s. 177).

7. Rozdział IV recenzowanej rozprawy (s. 179-213) dotyczy powiązania normatywnego "(...) pomiędzy bezprawnym zachowaniem uczestnika ruchu drogowego a skutkiem z art. 177 § 1 lub 2 k.k.". W ramach tej jednostki redakcyjnej pracy Autorka prezentuje, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i w oparciu o wyniki przeprowadzonych badań aktowych, konstrukcję hipotetycznego związku przyczynowego opartego na zgodnym z prawem zachowaniu alternatywnym. Chodzi o dokonywaną z perspektywy *ex post* konfrontację rzeczywistego przebiegu przyczynowego z przebiegiem hipotetycznym, opartym na zgodnym z prawem zachowaniu alternatywnym. Trafnie zwraca uwagę, że problem z jakim często przychodzi się zmierzyć w praktyce, to konieczność udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy alternatywne zachowanie zgodne z regułami postępowania rzeczywiście zapobiegłoby zaistnieniu skutku z art. 177 k.k. (s. 190). Stosunkowo dużo uwagi poświęcone zostało nauce o zwiększonym ryzyku. Autorka prezentuje zarówno jej założenia teoretyczne, jak i możliwość aplikacji na gruncie obecnych zapisów normatywnych Kodeksu karnego (w tym rozważa kwestię, czy brzmienie art. 9 § 2 k.k. nie sprzeciwia się przyjęciu, że odpowiedzialność karna za przestępstwo materialne może być przypisana także wówczas że ustalone jest jedynie, że bezprawne zachowanie spowodowało jedynie wzrost

niebezpieczeństwa dla dobra prawnego, s. 200). Zwraca przy tym uwagę zarówno na zalety, jak i trudności w aplikacji tej konstrukcji. Wyraża pogląd - z którym nie sposób się nie zgodzić - że nauka o zwiększonym ryzyku dla praktyki organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości byłaby pożądanym narzędziem przy ustalaniu relacji sprawczej (s. 199). Co ciekawe, mimo że koncepcja zwiększonego ryzyka jest obecna w judykaturze Sądu Najwyższego, to w badanych na potrzeby recenzowanej dysertacji sprawach brak jakiegokolwiek, w której powoływano by się na założenia tej nauki (s. 207). Ciekawe są rozważania Autorki dotyczące problemu zgodności założeń nauki o zwiększonym ryzyku z wyśłowioną jurydycznie w art. 5 § 2 k.p.k. zasadą *in dubio pro reo*. Wyraża przekonanie, że w zakresie konieczności ustalenia powiązania między bezprawnym zachowaniem sprawcy, a skutkiem "(...) nauka o zwiększonym ryzyku zdaje się w sposób nieakceptowalny rozszerzać kryteria pozwalające na przyjęcie odpowiedzialności za przestępstwo skutkowe" (s. 204). Przedmiotem zainteresowania badawczego Autorki w ramach rozdziału poświęconego związkowi normatywnemu między bezprawnym zachowaniem, a skutkiem z art. 177 k.k., jest również koncepcja celu ochronnego normy. Chodzi o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy celem wymaganej od sprawcy w konkretnej sytuacji reguły postępowania była ochrona przed zaistnieniem skutku przestępnego w takim przebiegu przyczynowym, który rzeczywiście się zrealizował (s. 205).

8. Wreszcie, ostatni rozdział V recenzowanej rozprawy (s. 214-254) poświęcony jest analizie negatywnych przesłanek przypisania skutku przy przestępstwie wypadku drogowego z art. 177 k.k. Już wstępnie Autorka czyni zastrzeżenie, że problematyka ta wydaje się pozostawać poza interesowaniem praktyki (s. 214). Współprzyczynienie się do wypadku drogowego innego uczestnika ruchu w zdecydowanej większości przypadków jest uwzględniane dopiero przy wymiarze kary (s. 215). Autorka podejmuje trudne zagadnienia, jak chociażby prawnokarna ocena sytuacji, gdy zachowanie pokrzywdzonego w wypadku drogowym miało na tyle istotny wpływ na zaistnienie karnoprawnie relewantnego skutku, że w przypadku zachowania pokrzywdzonego zgodnego z regułami skutek ten byłby mniej dotkliwy (s. 218).

9. Oceniając sposób prezentacji poszczególnych zagadnień na podkreślenie zasługuje to, iż Autorka czyni to bardzo rzetelnie, przedstawiając występujące w literaturze i

orzecznictwie stanowiska uczestników dyskursu, a także publikacje i orzeczenia, w których można odnaleźć referowane poglądy. Trzeba przyznać, że analiza prowadzona jest stosunkowo klarownie. Autorka stara się na wstępie przedstawić istotę problemu, by w dalszej kolejności zaprezentować różne koncepcje go dotyczące. Daje się również zauważyć, że czynione rozważania w istotnym stopniu skoncentrowane są na potrzeby praktyki. Przykładowo można wskazać bardzo praktyczną kwestię, w jaki sposób skutek określony w art. 177 k.k. winien zostać "przetrasponowany" do stawianych sprawcy takiego przestępstwa zarzutów (s. 65).

10. W recenzowanej rozprawie nie brak zagadnień, w wypadku których Autorka unika zbudowania dla poparcia prezentowanego przez siebie poglądu szerszej argumentacji, ograniczając się w istocie do powołania przedstawianych w literaturze argumentów. Uwaga ta dotyczy przykładowo poglądu zaliczającego reguły postępowania do przedmiotowych znamion typu czynu zabronionego, rozstrzygających o bezprawności (s. 93). Podobnie, w wypadku rozważania kwestii, czy reguły postępowania z dobrem prawnym dotyczą wyłącznie przestępstw umyślnych, czy także nieumyślnych, Autorka ograniczyła się w istocie jedynie do przedstawienia poglądu prezentowanego w piśmiennictwie karnistycznym (s. 97).

11. Nie we wszystkich rozważanych w pracy zagadnieniach Autorka prezentuje własny pogląd. Uwaga ta dotyczy przykładowo kwestii ustalenia momentu śmierci człowieka. Referując poglądy A. Zolla i T. Sroki (s. 63-64) nie przedstawia własnego stanowiska. Podobnie, w wypadku błędu co do reguł postępowania, tj. czy mamy do czynienia z błędem co do znamion typu czynu zabronionego, czy też błędem co do oceny prawnej czynu (s. 142).

12. Dorobek piśmienniczy i orzecznicy dotyczący problematyki obiektywnego przypisania skutku został przez Autorkę wykorzystany w szerokim zakresie. Bibliografia obejmuje 123 pozycje o zróżnicowanym charakterze. Są to bowiem zarówno prace monograficzne, komentarzowe, artykuły naukowe i glosy. Zgodnie z przyjętym przez Autorkę założeniem, jest ona ograniczona wyłącznie do polskiego piśmiennictwa karnistycznego. Zastrzeżenie można podnieść odnośnie do powoływania, w wypadku publikacji mających kilka wydań, nie najnowszych. Przykładowo, ostatnie wydanie komentarza do części ogólnej Kodeksu karnego pod redakcją W. Wróbla i A. Zolla ukazało się w 2016 r. Autorka powołuje

się natomiast na wydanie z 2004 r., a więc o 12 lat wcześniejsze. Nadto, w pracy wykorzystuje się publikacje elektroniczne prac mających także "wydanie papierowe". W takich sytuacjach, Autorka nie wskazuje wówczas tezy komentarza do określonego artykułu, lecz poprzestaje na przykładowym wskazaniu "LEX nr ...". Zmusza to czytelnika do ewentualnego poszukiwania interesującej tezy w dłuższym tekście. Wykaz powołanych w rozprawie orzeczeń jest bogaty, obejmując 96 pozycji. W pracy wykorzystano również m.in. projekt nowelizacji obowiązującego Kodeksu karnego, przygotowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego z dnia 5 listopada 2013 r. Autorka wykorzystuje go chociażby przy analizie negatywnych przesłanek obiektywnego przypisania skutku (s. 220-221, przypis 538). Wydaje się jednak, że uwzględniając przewidziany w nim radykalny zamysł wprowadzenia unormowań obiektywnego przypisania skutku, można było w szerszym zakresie odnieść się do tej kwestii w ramach przeprowadzanej analizy.

13. Pod względem redakcyjnym praca napisana jest starannie. Nieliczne są przypadki, w których można wskazać błędy literowe (np. s. 134, 168, 192), czy też stylistyczne (s. 145). Przy powoływaniu się na strony internetowe, należałoby podać ostatnią datę wejścia już w przypisach. Zwracają również uwagę nieaktualne publikatory tekstów prawnych. Autorka nie uwzględniła ogłoszonych tekstów jednolitych aktów prawnych powoływanych w rozprawie.

II. Uwagi szczegółowe

14. Autorka zwraca uwagę, że określone w przepisach art. 177 § 1 i 2 k.k. typy czynów zabronionych stanowią odrębne typy podstawowe (zasadnicze), choć zastosowana technika "(...) może rodzić wrażenie na zachodzący pomiędzy nimi stosunek typu podstawowego do typu kwalifikowanego (...)" (s. 44-45). Argumentem rozstrzygającym o trafności prezentowanego przez Nią poglądu ma być okoliczność, że "(...) identyczną technikę zastosowano w art. 145 § 1 i 2 k.k. z 1969 r. (...)" (s. 45). W ten sposób uniknięto wskazania racji uzasadniających pogląd, że przepisy art. 177 § 1 i 2 k.k. penalizują dwa typy zasadnicze czynu zabronionego. Trzeba pamiętać, że typ kwalifikowany musi zawierać powtórzenie znamion typu podstawowego, a w analizowanym przypadku mamy "wymienność skutków". Zatem art. 177 § 2 k.k. nie przewiduje typu kwalifikowanego wobec art. 177 § 1 k.k.

15. Autorka analizuje znamię "człowiek" (s. 46-51), nie odnosząc się w ogóle do kwestii, iż w brzmieniu przepisów art. 177 § 1 i 2 k.k. występuje znamię "osoba" ("osoby"). Sformułowano również propozycję wprowadzenia zmiany legislacyjnej polegającej na przyznaniu ochrony życiu ludzkiemu także przy przestępstwach nieumyślnych od momentu uzyskania przez dziecko poczęte zdolności do samodzielnego życia poza organizmem matki (s. 49). Uzasadniając taką koncepcję, Autorka odwołała się do zmian legislacyjnych proponowanych w przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego projekcie nowelizacji obecnego Kodeksu karnego z dnia 5 listopada 2013 r., w którym zwiększono prawnokarną ochronę życia dziecka poczętego zdolnego do samodzielnego życia poza organizmem matki (s. 50). Argument ten o tyle nie może być przekonujący, że w powołanym projekcie ustawy nowelizacyjnej chodziło zasadniczo o przestępstwa umyślne (jedynie projektowany art. 152 § 3 k.k. przewidywał klauzulę nieumyślności w przypadku gwaranta), zaś art. 177 k.k. penalizuje wyłącznie nieumyślne typy czynów karalnych. Zaznaczyć również należy, że powołany projekt nowelizacyjny nie przewidywał rozszerzenia zakresu penalizacji wynikającego z art. 177 k.k.

16. Wydaje się, że zbyt maksymalistycznym w przypadku wystąpienia zjawiska tzw. martwego pola jest sformułowanie wymogu "spojrzenia do tyłu" przez kierującego pojazdem wyprzedzanym (s. 128). Takie zachowanie jest nazbyt ryzykowne. Wydaje się, że bardziej przekonujące jest zaprezentowane przez Autorkę stanowisko w tej kwestii T. Razowskiego, który stoi na stanowisku, iż gdy kierujący pojazdem wyprzedzanym pozbawiony jest realnych możliwości aby dostrzec pojazd go wyprzedzający, to jeżeli skorzystał w celu obserwacji drogi za sobą z lusterka wewnętrznego i zewnętrznego, wówczas nie naruszył zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

17. Nie można podzielić poglądu Autorki co do przyczynienia się pokrzywdzonego do wystąpienia karnoprawnie relewantnego skutku w sytuacji ustalenia przez biegłego z zakresu medycyny sądowej, że gdyby pokrzywdzona w wyniku wypadku drogowego była zapięta pasami bezpieczeństwa, do skutku śmiertelnego zapewne by nie doszło. W takim przypadku - zdaniem Autorki - brak podstaw do przyjęcia negatywnej przesłanki przypisania skutku (s. 218-219). Zachowanie pokrzywdzonego miało bardzo istotny wpływ na zaistniały skutek przestępny. Należy zaaprobować przytoczony przez Autorkę pogląd M. Bielskiego, który twierdzi o niemożności ponoszenia odpowiedzialności karnej za skutek zachowania, jeżeli

zostałoby ustalone, iż nie wystąpiłby on w takiej postaci, gdyby urzeczywistniło się w nim tylko niebezpieczeństwo, które zostało stworzone przez potencjalnego sprawcę.

18. Nie przekonuje również stanowisko Autorki, zgodnie z którym "w sytuacji braku określonych ustawowo negatywnych przesłanek przypisania dla oceny odpowiedzialności sprawcy, traktowanie przyczynienia się, jako okoliczności która wywiera wpływ na stopień zawinienia sprawcy uznać należy za uzasadnione" (s. 236). Trzeba jednak pamiętać, że kryteria obiektywnego przypisania nie zostały w ogóle opisane jurydycznie. Podążając tokiem rozumowania Autorki należałoby stwierdzić, że problem przypisania skutku winien być rozważany na płaszczyźnie winy.

III. Wnioski końcowe

Mając na uwadze zawarte w niniejszej recenzji uwagi niniejszym stwierdzam, że rozprawa doktorska Pan mgr Moniki Kaszubowicz zatytułowanej "Problematyka obiektywnego przypisania skutku przy wypadkach drogowych" stanowi oryginalne rozwiązanie przez Autorkę problemu naukowego oraz wykazuje Jej ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa karnego, a także umiejętność prowadzenia pracy naukowej, w rozumieniu art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 882 ze zm.) i wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej Autorki do dalszych stadiów przewodu doktorskiego.

